

УДК 378.147.091.31:057.875:373.3(477)
DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.113-115

Ішутіна Олена Євгенівна

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м.Слов'янськ, Україна
olenaishutina@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-7801-4205>

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ УПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто проблему впровадження медіаосвіти, актуальність якої зумовлена інтенсивними темпами діджиталізації суспільства і системи освіти зокрема, активним впливом медіа та мережі Інтернет, широким розповсюдженням дезінформації та пропаганди. Ці зміни визначають необхідність нових підходів і форм в освіті, актуалізують розвиток медіаосвіти громадян в країнах Європи і в Україні. Метою статті є аналіз нормативних документів європейських країн у сфері медіаосвіти, де вона реалізується досить давно і вже напрацьовано певні теоретичні і практичні кейси. Використані методи дослідження (аналіз документів, систематизація, узагальнення, порівняння з українською нормативною базою) дозволяють зробити висновок, що загальноєвропейською тенденцією є визнання важливості медіаосвіти, спрямування її не тільки на вміння працювати з медіа, а й на підготовку активних громадян, здатних до критичного мислення і роботи з інформацією.

Ключові слова: медіаосвіта, навички XXI століття, система освіти, країни Європи.

Вступ. Швидкий розвиток цифрових технологій і одночасна інтенсифікація використання Інтернету актуалізували важливість підготовки студентів до доступу, використання, розуміння та критичної оцінки всіх форм масмедіа. Широкий доступ до мережі Інтернет та цифрових засобів масової інформації забезпечують всіх учасників освітнього процесу дедалі більшою кількістю інформації і сприяють самовираженню, активним формам громадянської позиції, творчому спілкуванню з ширшою аудиторією. Проте здобувачі освіти також дедалі більше піддаються ризику бути атакованими різними формами дезінформації, пропаганди, радикальними та насильницькими повідомленнями, мовою ворожнечі. Переваги ширшого доступу до збільшення обсягів інформації зрозумілі, але в багатьох, якщо не в усіх європейських країнах це також створює проблеми для громадян, реалізації демократичних процесів, безпеки. Поширення дезінформації та «фейкових новин» створюють гострі проблеми для систем освіти держав Європейського союзу та України.

Здобувачі освіти (та й усі громадяни) мають розвивати відповідні компетентності, щоб орієнтуватися в швидкозмінному середовищі. Медіаосвіта набуває неабиякого значення з огляду на формування в учнів і студентів знань, навичок та ставлень до аналізу і критичного розуміння масмедіа та дезінформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідницькі та політичні ініціативи щодо впровадження медіаосвіти й розвитку медіаграмотності зростають у Європі та в Україні. Проблеми становлення і розвитку медіаосвіти у вітчизняному за загальноєвропейському контекстах представлено в дослідженнях низки науковців: окремі аспекти медіаосвіти на дошкільній ланці висвітлено в доробку О. Качури, І. Кузьми, В. Чайки та ін.; упровадження медіаосвіти в підготовку здобувачів початкової освіти вивчали О. Волошенюк (2018), Г. Терещук, Г. Фальфушинська і О. Янкович, О. Шкрєбець та ін.; теоретичні і практичні аспекти розвитку медіаграмотності та медіакультури громадян досліджено О. Барішполець, К. Біницькою, Т. Івановою, С. Ізбаш, Л. Найдьоновою, Г. Онкович, Т. Фурсиковою. Проте перебування медіаосвіти у фокусі уваги всього світового суспільства зумовлює появу нових нормативних документів і методичних концепцій в різних країнах, що потре-

бують детального вивчення.

Метою статті є аналіз нормативних документів, сучасних положень і практик країн Європи щодо впровадження медіаосвіти. У процесі дослідження було застосовано теоретичні методи, зокрема: аналіз сучасних нормативних документів країн Євросоюзу щодо впровадження медіаосвіти, синтез та індуктивне узагальнення загальноєвропейського медіаосвітнього контексту, порівняння національного шляху розвитку медіаосвіти із європейськими тенденціями в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Розвиток медіаосвіти в європейському науковому дискурсі регулюється низкою міжнародних документів, зокрема:

Paris Agenda (Паризький порядок денний або 12 рекомендацій щодо медіаосвіти) [1], де визначено, що медіаосвіта є обов'язком і правом споживача інформаційного продукту як частина права на самовиявлення та інформацію; медіаосвіта рекомендована до впровадження в національні навчальні програми всіх країн, у систему неформального навчання впродовж життя тощо;

The European Parliament Resolution on Media Literacy in a Digital World (Резолюція Європейського парламенту від 16 грудня 2008 р. про медіаграмотність у цифровому світі) [2], яка надає практичні рекомендації щодо шляхом використання активних методів навчання; у Резолюції наголошується, що формування медіаграмотності має бути запроваджено в європейську систему навчання впродовж життя як базова компетентність (стаття 19) [2].

Fez declaration on Media and Information Literacy (Фезська Декларація щодо медіаінформаційної грамотності, ЮНЕСКО, 2011), яка наголошує, що медіаінформаційна грамотність, як і медіаосвіта, є основним правом людини, особливо в епоху швидкого розвитку цифрових технологій та конвергенції комунікаційних технологій; акцентується увага на важливості підвищення рівня медіаінформаційної грамотності для соціального, економічного та культурного розвитку суспільства [3].

Paris Declaration on MIL in the Digital Era (Паризька Декларація про медіаінформаційну грамотність у цифрову еру, ЮНЕСКО, 2014) [4], яка сфокусована на раціональному використанні інформаційно-комунікаційних технологій, грамотному та свідомому по-

водженні з інформацією всіма учасниками інформаційного процесу, зокрема й учителями.

Таким чином, ЮНЕСКО проголошує, що здобуття медіаосвіти та оволодіння медіаграмотністю є ключовими правами кожного громадянина будь-якої країни світу, а також правом на вільне самовираження та інформацію. Крім того, усі документи стосуються поширення ідей медіаграмотності, розвитку критичного мислення, сприяння широкому громадському міжкультурному діалогу.

Окрім матеріалів ЮНЕСКО, доречно згадати документи Європейської комісії, прийняті за останні роки:

LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence (LifeComp: Європейська рамка для особистого, соціального та навчання для вивчення ключових компетентностей) [5]. У документі критичне мислення визначається як компетентність навчатися заради навчання, що передбачає оцінювання інформації та аргументів для підтвердження обґрунтованих висновків та прийняття інноваційних рішень.

Digital Education Action Plan (План дій щодо цифрової освіти) (2021-2027), у якому розвиток цифрових навичок та компетентностей для цифрової трансформації, як один із двох ключових освітніх пріоритетів, включає Загальні рекомендації для вчителів та викладачів щодо розвитку цифрової грамотності та боротьби з дезінформацією через освіту і навчання [6].

Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (Резолюція Ради про стратегічні рамки для європейського співробітництва в галузі освіти та підготовки до Європейського освітнього простору та за його межами) (2021-2030) визначає конкретні питання та дії у сфері якості, справедливості, інклюзії та успіху в освіті, які включають посилення критичного мислення, цифрову та медіаграмотність [7].

Медіаосвіта в Бельгії спрямована на розвиток багатьох компетентностей, які повинні дати можливість учню виконувати низку дій, пов'язаних з різними медіа-об'єктами. Ця діяльність має характеризуватися критичністю, відповідальністю, творчістю, незалежністю та соціалізованістю в сучасному медіасередовищі. Медіаосвіта в Італії є специфічною сферою освітніх наук і практики, яка складається з розроблення видів діяльності зі ЗМІ, які розглядаються як стратегічний ресурс для викладання та навчання [8].

У Фінляндії медіаосвіта є важливою в якості можливості критично аналізувати медіа-текст, особливо рекламні та журналістські статті. Сьогодні медіаосвіта також все більше і більше розглядається з погляду участі, творчості, активної громадянської позиції та соціальної активності. Медіаосвіта в Португалії – це педагогічний процес, метою якого є дати громадянам можливість жити критично та активно в сучасній «екології комунікації». Вона прагне використовувати ресурси та можливості, які надають ЗМІ та комунікаційні мережі, щоб інтенсифікувати особистий і соціальний розвиток, щоб кожна людина могла жити, вчитися і працювати якісно. Це перед-

бачає вирішення таких питань, як умови та можливості доступу до обладнання та технологічних додатків; різноманітність та правила використання медіа; уміння шукати, оцінювати та добирати релевантну інформацію, критично аналізувати та усвідомлено застосовувати її, відповідно до потреб повсякденного життя; навички краще спілкуватися з собою та з іншими [8].

У Франції медіаосвіта представлена як вимір навчання та викладання, а не предмет як такий. Вона пов'язана з цифровою грамотністю як підґрунтям до відповідального використання Інтернету та соціальних мереж, а також зосереджена на активному громадянстві та критичному мисленні. При цьому не враховується комп'ютерна грамотність як така. Медіа, інформаційна та цифрова грамотність поєднуються під аббревіатурою MIL (медіаінформаційна грамотність), та їх функція полягає в тому, щоб дати можливість учням проявити свою громадянську позицію в інформаційно-комунікаційному суспільстві; виховання активних, інформованих та відповідальних кібергромадян завтрашнього дня; забезпечення розуміння та автономного використання медіа учнями та вчителями, які одночасно є читачами, продюсерами та трансляторами контенту [8].

Медіаграмотність є однією з компетентностей XXI століття, а її розвиток є одним із пріоритетних напрямів сучасної освіти. В Україні усвідомлення актуальності розвитку медіаграмотності громадян та активного розвитку медіаосвіти почалося з 2010 року, коли була створена Концепція медіаосвіти (оновлена у 2016 році). Концепція підкреслює необхідність протистояння зовнішній інформаційній агресії та руйнівній іноземній пропаганді, важливість медіаосвіти в сучасних реаліях, коли вона стає фундаментальною складовою інформаційної безпеки країни, відіграє стратегічну роль у вихованні молодіжного патріотизму та формуванні української ідентичності [9].

В Аналітичній записці Національного інституту стратегічних досліджень (2015) розглянуто питання впровадження медіаосвіти в українську освітню систему, обґрунтовано актуальність медіаосвіти для України в контексті євроінтеграції з урахуванням необхідності боротьби із зовнішньою інформаційною агресією; окреслено ключові питання та подано пропозиції щодо заходів, спрямованих на підвищення ефективності впровадження медіаосвіти в Україні [10].

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки**. Медіаосвіта наразі перебуває в центрі уваги світової спільноти, оскільки її активне впровадження дозволяє розвинути медіаграмотність, яка визначається поміж компетентностей XXI століття і передбачає здатність критично мислити, вільно взаємодіяти і самовиражатися через інформацію, працювати з медіа і створювати медіапродукти, протидіяти дезінформації та пропаганді, бути активним учасником громадянського суспільства. Аналіз нормативних документів країн Європи у сфері медіаосвіти дозволяє висновувати, що розвиток медіаосвіти в Україні відбувається в руслі загальноєвропейських тенденцій, відзначаючи пріоритетність її впровадження в контексті нинішньої ситуації.

Список використаної літератури

1. Paris Agenda or 12 Recommendations for Media Education. Paris, UNESCO, 21-22 June 2007. URL : <http://www.ifap.ru/pr/2007/070625ba.pdf>. (дата звернення: 27.03.2022)
2. European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital world (2008/2129 (INI)). *European Parliament* URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0598+0+DOC+XML+V0//EN> (дата звернення: 27.03.2022)
3. Fez declaration on media and information literacy. 2011. URL: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/>

- CI/pdf/news/Fez%20Declaration.pdf. (дата звернення: 27.03.2022)
4. Paris Declaration on Media and Information Literacy in the Digital Era. UNESCO. 2014. URL: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/news-and-in-focus-articles/in-focus-articles/2014/paris-declaration-on-media-and-information-literacy-adopted/>. (дата звернення: 27.03.2022)
 5. Sala, A., Punie Y., Garkov V. and Cabrera Giraldez M. *LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence*, EUR 30246 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020. DOI:10.2760/302967. (дата звернення: 27.03.2022)
 6. Digital Education Action Plan (2021-2027). *European Education Area*. 2021. URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital/education-action-plan>. (дата звернення: 27.03.2022)
 7. Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030). 2021. Brussels. 44 p.
 8. Verniers P., Tilleul C. *Media Literacy Key Competences frame for teachers training*. IHECS, ERASMUS+, 2014. 34 p.
 9. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні : нова редакція / за ред. Л. А. Найдюнової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
 10. Медіаосвіта як чинник підвищення якості освіти та засіб протистояння гуманітарної агресії. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2015. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/mediaosvita-yak-chinnik-pidvishchennya-yakosti-osviti-ta-zasib> (дата звернення: 27.03.2022)

References

1. Paris Agenda or 12 Recommendations for Media Education. (2007). Paris, UNESCO, 21-22 June 2007. <http://www.ifap.ru/pr/2007/070625ba.pdf>.
2. European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital world (2008/2129 (INI)). *European Parliament*. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0598+0+DOC+XML+V0//EN>
3. Fez declaration on media and information literacy. (2011). <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/news/Fez%20Declaration.pdf>.
4. Paris Declaration on Media and Information Literacy in the Digital Era. (2014). UNESCO. <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/news-and-in-focus-articles/in-focus-articles/2014/paris-declaration-on-media-and-information-literacy-adopted/>.
5. Sala, A., Punie, Y., Garkov, V. and Cabrera Giraldez, M. (2020). *LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence*, EUR 30246 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg. DOI:10.2760/302967.
6. Digital Education Action Plan (2021-2027). *European Education Area*. (2021). <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital/education-action-plan>.
7. Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030). (2021). Brussels. <https://www.consilium.europa.eu/media/48584/st06289-re01-en21.pdf>
8. Verniers, P., & Tilleul, C. (2014). *Media Literacy Key Competences frame for teachers training*. IHECS, ERASMUS+.
9. *Kontseptsiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini: nova redaktsiia [The Concept of Implementing Media Education in Ukraine: New Edition]*. (2016). L. A. Naidonovf, M. M. Sliusarevskiy (Eds). Kyiv, Ukraine. <http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/>.
10. *Mediaosvita yak chynnyk pidvyshchennia yakosti osvity ta zasib protystoiannia humanitarnoi ahresii. Analychna zapyska. [Media Education as a Factor in Improving the Quality of Education and a Means of Combating Humanitarian Aggression. Analytical Note]*. (2015). Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/mediaosvita-yak-chinnik-pidvishchennya-yakosti-osviti-ta-zasib>

Стаття надійшла до редакції 31.03.2022 р.
Стаття прийнята до друку 05.04.2022 р.

Ishutina Olena

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Primary Education Theory and Practice Department
SHEI “Donbas State Pedagogical University”, Sloviansk, Ukraine

EUROPEAN CONTEXT OF IMPLEMENTING MEDIA EDUCATION

Abstract. The article considers the problem of implementing media education, the urgency of which is due to the intensive pace of digitalization of society and the education system in particular, the active influence of media and the Internet, widespread disinformation and propaganda. These changes determine the need for new approaches and forms in education, actualize the development of media education of citizens in Europe and Ukraine. Research and policy initiatives to promote media education and develop media literacy are growing in Europe and Ukraine. Problems of formation and development of media education in the domestic in European contexts are presented in the research of a number of scholars. The aim of the article is to analyse the normative documents of European countries in the field of media education, where it has been implemented for a long time and some theoretical and practical cases have already been developed. The research methods used (document analysis, systematization, generalization, comparison with Ukrainian regulations) allow us to conclude that the European trend is to recognize the importance of media education, focusing not only on the ability to work with media, but also on training active citizens capable of critical thinking and work with information. Media education is currently in the spotlight of the world community, as its active implementation allows to develop media literacy, which is defined among the competencies of the XXI century and includes the ability to think critically, interact and express themselves through information, work with media and create media, disinformation and propaganda. participant in civil society. Analysis of normative documents of European countries in the field of media education proves that the development of media education in Ukraine is in line with European trends, noting the priority of its implementation in the current situation.

Key words: media education, XXI century skills, system of education, European countries.